

СЕКЦІЯ 3

ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ, ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ПРАВООХОРОННУ СФЕРУ

SECTION 3

LAW ENFORCEMENT ACTIVITY IN TODAY'S CONDITIONS: THE IMPLEMENTATION OF HUMAN RIGHTS, ENSURING PUBLIC ORDER AND SECURITY: THE IMPACT OF MARTIAL LAW ON THE SPHERE OF LAW ENFORCEMENT

УДК 343.98

Добко С. В.
*завідувач сектору дактилоскопічного обліку
відділу криміналістичних видів досліджень
Тернопільського науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС України*

ДАКТИЛОСКОПІЧНИЙ ОБЛІК. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

За допомогою автоматизованої дактилоскопічної ідентифікаційної системи, яка є основою дактилоскопічного обліку, здійснюється автоматизований облік дактилоскопічних карт осіб та слідів з місць нерозкритих злочинів. Володільцем найбільшого масиву дактилоскопічних карт та єдиним володільцем масиву слідів з місць нерозкритих злочинів є Експертна служба МВС. Варто зазначити, що дактилоскопічні картотеки також ведуться підрозділами інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції, але у значно меншому обсязі. Система дактилоскопічного обліку, якою користуються фахівці Експертної служби МВС, нажаль вже морально застаріла, оскільки дуже давно не оновлювалась і потребує системного вдосконалення не лише її програмне забезпечення, але й нормативно-правове регулювання. Реалії сьогодення такі, що відповідно до чинного законодавства працівники Національної поліції здійснюють обов'язкове дактилоскопіювання лише тих осіб, які: затримані за підозрою у вчиненні злочину; взяті під варту; звинувачуються у вчиненні злочину; піддані адміністративному арешту [1].

Раніше до цього переліку також відносились особи затримані за бродяжництво, але згодом їх із цього списку виключили у зв'язку із визнанням

щодо них такої дії неконституційною [2; 3]. Оскільки лєвова частка вчинення таких злочинів як крадіжки, належить особам, що не мають постійного місця проживання і ведуть бродяжницький спосіб життя, а встановлення місця проживання таких осіб практично неможливо, або ж ці особи при затриманні чи перевірці документів постійно вказують різні анкетні дані, то проблематика даного питання активно та постійно обговорюється як науковцями, так і оперативниками правоохоронних органів, оскільки потреба у встановленні цієї категорії осіб нікуди не зникла.

Також в умовах воєнного стану існує велика група осіб, які у зв'язку із виконанням професійних обов'язків щоденно ризикують своїм життям. Це військовослужбовці, журналісти, що працюють на лінії зіткнення, працівники правоохоронних органів, медичні працівники, рятувальники, волонтери. На превеликий жаль, ризик для життя для таких категорій осіб дуже високий, і такі люди нерідко гинуть або пропадають безвісти, а встановлення їх місця знаходження становить дуже велику та не менш небезпечну роботу, та іноді це просто неможливо через високу інтенсивність бойових дій. Також збільшилась кількість внутрішньо-переміщених осіб, а також існує постійна загроза терористичних актів чи диверсій. У зв'язку з цим, потреба у встановленні осіб чи їх підтвердженні при перевірці документів має важливе значення.

Згідно чинного законодавства, дактилоскопічний облік призначений для: розшуку людей, які зникли безвісти; встановлення за невпізнаними трупами особи людини; підтвердження особи людини, яка раніше була піддана дактилоскопіюванню; встановлення осіб, які залишили сліди рук на місці події; встановлення фактів залишення однією особою слідів рук при вчиненні різних злочинів [1].

Виходить, що розшук людей, підтвердження їх осіб чи встановлення фактів їх можливої причетності до злочинів за допомогою дактилоскопічного обліку може поширюватися лише на вузьке коло осіб, які вже скоювали злочини чи правопорушення. Що стосується осіб, які не відносяться до цих категорій, то законодавцем не передбачено можливості їх розшуку чи перевірки такого роду із використанням дактилоскопічного обліку.

Процес впровадження загальнообов'язкового державного дактилоскопіювання або хоча б розширення кола його осіб, постійно гальмується законодавцем і розцінюється як такий, що принижує честь і гідність особи, оскільки це по суті є відібранням біологічних зразків [4, с. 37]. На думку О. В. Бауліна, під біологічними зразками особи слід розуміти всі зразки, пов'язані з життєдіяльністю особи як біологічної істоти [5, с. 226—227].

На противагу даній думці може бути той факт, що при отриманні такого документу як паспорт громадянина України чи паспорта громадянина України для виїзду за кордон, підрозділами Державної міграційної служби України здійснюється відібрання відбитків двох пальців рук та ознак зовнішності (портретне фото) з метою можливості подальшої ідентифікації особи, що теж по суті є відібранням біологічних зразків, оскільки ознаки зовнішності також є невід'ємною складовою життєдіяльності особи як біологічної істоти. Однак в цьому випадку відібранню таких зразків підлягають уже всі громадяни України які досягли 16 річного віку або хто має намір виїхати за кордон. Виникає запитання: чому б тоді не розширити категорії осіб для відібрання зразків дактилоскопічного пошкодження з подальшою постановкою їх на

дактилоскопічний облік?

Ми спостерігаємо стрімкий розвиток ідентифікації людини за допомогою ДНК, але вже десятиліттями не можемо привести до ладу дактилоскопічний облік, який теж дає непогані результати. Крім того ця процедура є досить простою у питанні відібрання порівняльного матеріалу, маловартісна, і, найголовніше – досить швидко дає результат. Достатньо всього лише одного якісно відібраного відбитка пальця аби ідентифікувати особу, адже, як відомо, відбитки кожної людини унікальні. Разом з тим дуже важливо щоб у масиві дактилоскопічних карт вже була карта порівнюваної особи. Тоді позитивний результат – це лічені хвилини.

Варто вказати, що хоча ідентифікація людини можлива не тільки за відбитками пальців рук, а й також голосу, обличчя, ДНК та іншими ознаками, однак результати наукових досліджень вказують на те, що все ж таки найпопулярнішими були та залишаються системи, які реалізують технології ідентифікації за відбитками пальців і за обличчям [1, с. 57].

Також важливо вказати на те, що у світі сьогодні впроваджуються і дають гарні результати комплексні біометричні технології. Мова йде про створення інформаційно-пошукових систем, які здійснюють пошук за кількома біометричними параметрами (наприклад, відбитки пальців рук та зображення обличчя або райдужна оболонка ока) [6]. В Україні загальні засади та принципи обробки персональних даних передбачено Законом «Про захист персональних даних». Його положення є рамковими та встановлюють загальні вимоги щодо того, яким чином повинна здійснюватися обробка персональних даних конкретними володільцями та яких правил при цьому дотримуватися. Також важко не погодитися з В. П. Захаровим та В. І. Рудешко у тому, що необхідно встановити такі правові норми, які б забезпечили надійний захист і безпеку зберігання персональної інформації й не завдали б шкоди основним правам і свободам громадян, оскільки досягнення мети підвищення рівня національної безпеки виправдовує заходи щодо створення інформаційно-пошукових систем правоохоронних органів [7, с. 424].

Всі ці чинники лише підтверджують доцільність впровадження загальнообов'язкового державного дактилоскопіювання та необхідність у розробці нормативно-правової бази, загальних положень, принципів і вимог до організації системи дактилоскопіювання з врахуванням досвіду передових країн світу. Враховуючи практику зарубіжних країн, національна автоматизована дактилоскопічна інформаційна система має відповідати також таким вимогам як здатність працювати з великими обсягами інформації, можливість застосування методів безфарбового дактилоскопіювання. Все це в комплексі дозволило б значно швидше та ефективніше розкривати злочини та встановлювати осіб невідомих трупів, невідомих хворих, місцезнаходження безвісти зниклих осіб, тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інструкція про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України: затв. наказом МВС України від 11.09.2001 № 785.
2. Про внесення змін до Інструкції про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України: затв. наказом МВС

України від 21.07.2011 № 454.

3. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням уповноваженого верховної ради України з прав людини щодо відповідності конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 закону України «про міліцію» справа N 1-25/2010 від 29 червня 2010 року.

4. Антонюк П. Є. Організаційно-тактичні аспекти примусового відбирання біологічних зразків у особи в кримінальному провадженні / Криміналістичний вісник № 1 (27), 2017.

5. Баулін О. В. Особливості отримання біологічних зразків особи для проведення експертизи у досудовому розслідуванні / О. В. Баулін // Криміналістика и судебная экспертиза. — 2015. — Вип. 60. — С. 222—231.

6. Multimodal Biometric Capability. URL: <https://www.innovatrics.com/innovatrics-abis/criminal-investigation/> (дата звернення: 05.04.2024).

7. Захаров В. П., Рудешко В. І. Біометричні технології в XXI столітті та їх використання правоохоронними органами: посібник. 2-ге вид., доп. Львів: ЛДУВС, 2015. 492 с.

УДК 343: 657

Будник Л. А.

к.е.н., доцент, доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, Західноукраїнський національний університет

Будник В. І.

здобувач ступеня доктора філософії, Західноукраїнський національний університет

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Економічні правопорушення, такі як шахрайство, відмивання грошових коштів та корупція, завдають великої шкоди економіці країн по всьому світу. Традиційні методи боротьби з такими злочинами часто виявляються неефективними через складність їх виявлення та розслідування. Останніми роками штучний інтелект відіграє все більш значущу роль у боротьбі з економічними злочинами, пропонуючи новітні інструменти для їх виявлення, аналізу та запобігання.

Згідно з Європейською етичною хартією з питань застосування штучного інтелекту у судовій системі та її середовищі, штучний інтелект описується як комплекс наукових дисциплін, теорій і методик, основна мета яких полягає у створенні машин, здатних імітувати когнітивні функції людини [1].

З огляду на той факт, що близько 90% усіх даних у світі представлено у неструктурованій формі, аналіз цієї величезної кількості інформації без